

ĽUDIA, O KTORÝCH SA NESMELO HOVORIŤ

65. VÝROČIE OPTÁCIE A PRESÍDLENIA NA UKRAJINU

Jednou z tém, dotýkajúcich sa obdobia povojnovej histórie regiónu východného Slovenska, ktorej sa viac ako štyridsať rokov z ideologických dôvodov nemohla venovať dostatočná pozornosť, bola aj optácia a presídlenie viac ako dvanástich tisícok obyvateľov Československa na Ukrajinu v roku 1947.

Termín optácia (optcia) predstavuje v medzinárodnom práve výber štátneho občianstva na základe dohôd zainteresovaných krajín. V danom prípade to boli dve zmluvy medzi Československom a ZSSR.

V čase optácie v roku 1947 išlo prevažne o Rusínov pochádzajúcich zo severovýchodnej časti východného Slovenska, ktorí na základe dohody medzi vládou ČSR a ZSSR z 10. júla 1946 presídlili na Ukrajinu. Z okresov Humenné, Snina a Medzilaborce odišlo 982 rodín s počtom 3513 osôb. Až výskumy historikov po roku 1989 potvrdili, že väčšina našich občanov bola oklamaná ľživou propagandou o šťastnom živote v Sovietskom zväze. Aktivita skúsených agitátorov - splnomocnencov našla živnú pôdu najmä u nemajetných ľudí, ktorí túžili po lepšom živote. Nielen pre seba, ale najmä pre svoje deti. Do každej obce tohto regiónu prišli začiatkom roku 1947 skupiny agitátorov, ktorí tu pôsobili viac ako mesiac. Ich úlohou bolo presvedčiť a naverbovať čo najviac ľudí.

Sľubovali všetko možné i nemožné. Zem, lacný dobytok, nové domy, poľnohospodárske stroje... bezproblémový návrat na Slovensko do dvoch rokov. Ľudia uverili.

Uverili a následne aj podpísali žiadosť o presídlenie a optáciu. Odchádzali aj napriek tomu, že ich od tohto kroku odhovárali tí, ktorí si reálny život v Sovietskom zväze odskúšali na vlastnej koži, najmä bývalí vojaci československej armády. Odchádzali v nádeji, avšak nevedeli o tom, že doma strácajú nárok na svoj skromný majetok, že strácajú i štátne občianstvo Československej republiky.

Mnohí ešte len prichádzali do „zeme zasľúbenej“, a už zisťovali, že sen o lepšom a šťastnejšom živote sa začína rúcať. Niektorých okradli už počas transportu. Iných počas prevozu zo železničnej stanice do miesta bydliska. Ukázalo sa, že domy, ktoré dostali do užívania (spolu s ďalšími dvoma aj troma rodinami) si musia najprv odkúpiť, a pôda, kvôli ktorej opustili svoje rodiská, je štátna a majú ju iba v užívaní. Keď v rokoch 1948 a 1949 prešla i táto do správy kolchozov, definitívne pochopili, že boli oklamaní, že sa nedostali do lepšieho, ale do horšieho. Keďže sa k optantom poväčšine nepriateľsky správalo aj domáce ukrajinské obyvateľstvo, väčšina z nich začala uvažovať o návrate domov.

Ibaže Sovietsky zväz nebol v tom čase „restoranom“, kde sa dalo najesť, utrieť ústa a odísť. Pokusy o nelegálny návrat boli tvrdo postihované. Koho chytili - zatkli, dlho a dôkladne vyšetrovali a odsúdili na dva až päť rokov do pracovných lágrov. V podstate už príchodom na Ukrajinu sa začala komplikovaná anabáza ich zložitého návratu do vlasti. Až v rokoch 1964 – 1969 sa optantom podarilo vo väčšom množstve navrátiť domov. Domov, kde už boli cudzími „rusmi“ bez majetku, bez vlastnej strechy nad hlavou, často aj bez najbližších príbuzných, ktorým sa vrátiť nepodarilo. V záujme kohosi, či čohosi, im a ich deťom život pripravil oveľa ťažšie podmienky ako nám ostatným.

Nasledujúcej, skupine optantov sa domov podarilo vrátiť až po zmene politického systému v Československu v roku 1989 a po vzniku samostatnej Ukrajiny v roku

1991. Stalo sa tak hlavne na základe uznesenia vlády Slovenskej republiky o návrate rodákov z oblasti postihnutej radiáciou po jadrovej katastrofe Černobyl'skej atómovej elektrárne.

Napriek tomu, že k danej problematike bolo publikovaných niekoľko štúdií, uskutočnila sa medzinárodná konferencia a dokonca vznikol aj dokumentárny film, nemožno konštatovať, že by táto problematika bola komplexne spracovaná.

V tejto súvislosti si zaslúžia pozornosť slová zakladajúceho člena a čestného predsedu Koordinačného výboru reoptantov v Prešove Petra Zakuťanského, ktoré uviedol vo svojom príspevku na medzinárodnej konferencii v roku 2002: „... **Na celý proces presídlenia – optácie aj reoptácie sa pozerám ako na akt manipulácie a špekulácie s autochtónnym (pôvodným) obyvateľstvom rusínskej (ruskej) národnosti, keď nevinný pracovitý ľud s mozol'natými rukami sa stal obeťou veľkej politiky, ktorá i v súčasnosti mučí ich myseľ i srdce...**“ .

Mgr. Vasil Fedič

Odchod optantov zo železničnej stanice v Snine